

Степан Василюшин

ДИПЛОМАТИЧНІ ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ І РЕСПУБЛІКИ БІЛОРУСЬ У 1991–1994 РР.

У статті автор розкриває українсько-білоруські дипломатичні відносини упродовж 1991–1994 рр. Основну увагу сконцентровано на переході до повноцінного міждержавного співробітництва, процесах становлення дипломатичного представництва в обох країнах.

Ключові слова: Україна, Республіка Білорусь, дипломатичні відносини, договір, зовнішня політика.

На сучасному етапі двосторонні відносини між країнами – колишніми членами СРСР є серед актуальних тем історичної науки, стають предметом наукових дискусій і політичних суперечок в інформаційному середовищі на пострадянському просторі. Україна і Білорусь, які тісно пов'язані історією, після розпаду СРСР стали членами СНД, однак геополітичні й геостратегічні цілі в них різні. Україна інтегрується до західноєвропейських міждержавних структур, зокрема, Європейського Союзу. Республіка Білорусь підтримує тісні інтеграційні зв'язки з Російською Федерацією, складаючи основу Митного союзу. Безумовно, що за таких умов у ХХІ ст. українсько-білоруський державний кордон перетворився у своєрідний форпост між Сходом і Заходом, а ці країни стали ареною протистояння між Європейським та Митним союзами. З огляду на це, лише спільна партнерська діяльність обох держав може послабити напруженість, яка нині відчувається у регіоні, сформувати нову модель подальшого ефективного співробітництва між Україною як асоційованим членом Європейського Союзу та країнами-членами Митного союзу.

Дослідження динаміки двостороннього співробітництва, характеристики стратегічних напрямків їх реалізації, з'ясування перспектив подальшого розвитку українсько-білоруських відносин має важливе значення як для української історичної науки, так і для формування політики співпраці між Україною та Республікою Білорусь на наступні десятиліття.

У цій статті аналізується один із ранніх періодів українсько-білоруських взаємин, коли закладалися основи міждержавного співробітництва, визначалися пріоритетні напрями двосторонньої співпраці, формувалася договірно-правова база, налагоджувалися прямі політичні контакти між обома країнами. Україна та Білорусь упродовж 1991–1994 рр. зуміли не лише зберегти тісні міжреспубліканські зв'язки, які склалися ще в радянські часи, а й залагодити окремі проблеми у двосторонніх відносинах, а також виробити концепцію подальшого розвитку міждержавних взаємин.

Вивчення досвіду українсько-білоруських зв'язків викликає значний науковий інтерес серед учених різних країн. У ракурсі сформульованої проблеми питома є вага української та білоруської історіографії. У статті використано також роботи російських, польських науковців.

Цінною у контексті досліджуваної теми стала праця української вченої Людмили Чекаленко. Зокрема, у розвідці “Зовнішня політика України” [1] авторка детально проаналізувала двостороннє співробітництво України і Білорусі. Важливість праці полягає у з'ясуванні причин, які спонукали до налагодження тісного двостороннього співробітництва. Нашу увагу привернула також робота М. Дорошко, Н. Шпакова “Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД” [2], в якій дослідники розкрили особливості

геополітичного простору країн СНД, та проаналізували основні напрямки їх зовнішньої політики. Значну увагу автори приділили співробітництву України з Білоруссю. Грунтовною є монографія Степана Віднянського “Зовнішня політика України в умовах глобалізації” [3], де науковець у хронологічній послідовності висвітлив двосторонні відносини України з країнами-сусідами, зокрема, з Білоруссю. Автор критично відноситься до внутрішньополітичного устрою Республіки Білорусь і вважає, що лише демократизація білоруського суспільства зможе дати імпульс до двостороннього співробітництва.

Особливості взаємин України та Республіки Білорусь досліджено у монографії “Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений” [4]. Білоруський історик Дзяніс Юрчак об’єктивно і критично проаналізував досвід співпраці двох сусідніх держав і дійшов висновку, що налагодженню діалогу в сфері політики сприяли тісні контакти керівництва двох країн, активна робота дипломатичних представництв Республіки Білорусь і України впродовж 20 років. Примітно, що дослідник називає складними та нестабільними відносини між Республікою Білорусь і Україною в перші роки незалежності, насамперед, через відмінні політичні вектори країн.

Окрім того, серед інших праць, цінних для теоретичної та практичної розробки досліджуваної проблематики, варто виокремити розвідки М. Марущака [5], К. Камишева [6], А. Тихомирова [7], М. Рабчука [8], В. Шадурського [9, 10], Ю. Бровка [11], В. Улаховича [12], В. Снапковського [13], С. Кара-Мурзи [14], В. Балюка [15], Л. Левковича [16]. Українсько-білоруська тематика знаходить певне відображення в мемуарній літературі українських та білоруських політиків і дипломатів. На особливу увагу заслуговують спогади першого міністра закордонних справ Республіки Білорусь П. Кравченка [17] та відповідно України – А. Зленка [18]. Проаналізовано також спогади депутата Верховної Ради України І скликання М. Голубця [19].

В історії становлення двосторонніх відносин України з країнами СНД можна виділити період, упродовж якого відбувалися трансформації традицій співробітництва, що склалися в рамках СРСР, перехід у нову форму стратегічного партнерства на міждержавному рівні. Таким часом у відносинах України з Республікою Білорусь були 1991–1994 роки, коли формувалася нова модель двостороннього співробітництва як незалежних та демократичних держав. Особлива увага в цей час приділялася питанням взаємного визнання незалежності обох держав, процесу встановлення дипломатичних відносин, обміну посольствами, врегулювання питань співробітництва країн на міжнародній арені.

Проголошення суверенітету України 16 липня 1990 року і Білорусі 27 липня 1990 року дозволило обом республікам виробити принципово нові засади зовнішньополітичного курсу, що сприяло налагодженню прямих двосторонніх політичних контактів [4, с. 56]. Головні принципи та пріоритети зовнішньої політики України були визначені в Декларації про державний суверенітет України [5, с. 289]. Зокрема, Україна проголошувалася суб’єктом міжнародного права, який здійснює безпосередні зносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими представництвами, бере участь у діяльності міжнародних організацій [20]. Основні засади Декларації про державний суверенітет визначили стратегію зовнішньополітичного курсу України, а відтак було закладено базу для виходу України на міжнародну арену [5, с. 289].

Першим документом, що визначив зовнішньополітичну стратегію Республіки Білорусь, стала Декларація про державний суверенітет БРСР, прийнята 27 липня 1990 р. Вона закріпила право білоруської нації на самовизначення і проголосила незалежність Білорусі у зовнішніх відносинах [12]. Так, згідно Декларації,

Білорусь проголошувалася суверенною державою, яка має право проводити незалежну зовнішню політику, її територія – неподільною і недоторканою, а всі питання стосовно кордонів повинні бути вирішуватися на основі взаємних угод між Республікою Білорусь та сусідніми країнами [21].

17 жовтня 1990 р. у Києві відбулися переговори між делегаціями УРСР і БРСР, які очолювали спікери парламентів обох країн. Сторони розглянули широке коло питань, зокрема, двосторонні відносини між республіками у нових політичних реаліях. За підсумками переговорів була прийнята постанова: “УРСР і БРСР, ґрунтуючись на вікових традиціях братерства і взаємодопомоги, реалістично оцінюючи політичну та соціально-економічну ситуацію в обох республіках, висловлюють переконаність у необхідності подальшого зміцнення взаємовигідного політичного, економічного, науково-технічного та культурного співробітництва між ними як суверенними державами” [4, с. 56]. Таким чином, вже наприкінці 1990 р. Україна та Білорусь отримали можливість проводити незалежну зовнішню політику і будувати двосторонні відносини на принципах суверенітету, рівноправності та стратегічного партнерства. Цьому, в значній мірі, посприяли кризові та дезінтеграційні тенденції, які охопили Радянський Союз у 1990 р.

3 осені 1990 р. почалася також спільна українсько-білоруська діяльність у межах Організації Об'єднаних Націй. Так, у жовтні того ж року в рамках Генеральної Асамблеї ООН українська та білоруська делегації стали ініціаторами резолюції із чорнобильської проблеми. Злагожені дії дипломатів обох республік дозволили 4 грудня 1990 р. прийняти перший нормативно-правовий акт – “Міжнародне співробітництво у справі пом'якшення наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції” [17, с. 73]. Варто зазначити, що ця дата є важливою віхою двосторонніх українсько-білоруських дипломатичних відносин, оскільки спільна перемога молоді української та білоруської дипломатії дозволила вивести чорнобильську проблему на міжнародний рівень.

Наступним етапом двосторонніх політико-дипломатичних відносин можна вважати підписання 29 грудня 1990 р. Договору між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою [22]. У цьому документі сторони визнали одна одну суверенними державами і зобов'язалися утримуватися від дій, що можуть зашкодити їх територіальній цілісності; гарантували громадянам, які проживали на територіях обох країн, після прийняття сторонами законів про громадянство право мати громадянство тієї країни, на території якої вони проживають; надали гарантії жителям сусідньої держави на рівні зі своїми громадянами права і свободи відповідно до законодавства, що діяло, та їх однаковий правовий захист; домовилися розвивати рівноправне і взаємовигідне співробітництво в галузі політики, економіки, освіти, культури, охорони здоров'я, екології, науки, техніки, торгівлі.

Крім того, відповідно до статті 15. сторони дійшли згоди обмінятися повноважними представництвами і закріпити порядок обміну спеціальною угодою [22]. У цей же день, 29 грудня 1990 р., був підписаний протокол про консультації між міністерством закордонних справ Української Радянської Соціалістичної Республіки і міністерством закордонних справ Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки, в якому обидві сторони домовилися регулярно проводити переговори і консультації на рівні міністрів закордонних справ з міжнародних питань, що становлять для них взаємний інтерес, а також з питань двосторонніх відносин та європейського співробітництва. Також сторони зобов'язалися приділяти особливу увагу координації своїх зусиль щодо отримання міжнародної підтримки в справі мінімізації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС [23].

Договір між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою набрав юридичної сили 31 серпня 1991 р., коли відбувся обмін грамотами про ратифікацію [24]. Міністр закордонних справ Білорусі П. Кравченко прокоментував початок дії цього документу наступним чином: “Сьогодні відбулася важлива подія. Вона означає, що БРСР і Україна взаємно визнали одна одну зі всіма наслідками, що з цього випливають” [4, с. 57]. Слід наголосити, що договір між УРСР і БРСР від 29 грудня 1990 р. залишався основним нормативно-правовим актом, який регулював українсько-білоруське співробітництво впродовж 1991–1997 рр. (16 травня 1997 р. був ратифікований Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь).

Події 1991 р. розвивалися непередбачувано [4, с. 58]. Чинність конституційного закону Декларація про державний суверенітет БРСР одержала відразу після серпневих подій 1991 року у Москві. Відповідне рішення Верховна Рада БРСР прийняла 25 серпня 1991 р. і одночасно оголосила економічну і політичну незалежність Білорусі. Вже через кілька тижнів, 19 вересня 1991 р., Верховна Рада БРСР прийняла Закон, згідно з яким БРСР перейменовувалася в Республіку Білорусь [6]. 2 жовтня 1991 р. Верховна Рада Республіки Білорусь затвердила заяву “Про напрями зовнішньополітичної діяльності Республіки Білорусь”, в якій підтвердила дотримання молодою державою статуту ООН, Загальної декларації прав людини, міжнародних договорів. Її прийняттю передував виступ міністра закордонних справ Республіки Білорусь П. Кравченка на 46-й сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку, що відбулася 26 вересня 1991 р. Міністр сформулював 8 основних пріоритетів зовнішньої політики Республіки Білорусь, серед яких виділив необхідність досягнення Білоруссю реальної незалежності й суверенітету, а також взаємодію зі всіма республіками СРСР у створенні єдиного економічного простору і нового союзу суверенних держав. Виголошені міністром пріоритети були покладені в основу зовнішньополітичного курсу Білорусі на пострадянському просторі в період парламентської республіки, тобто, впродовж 1991–1994 рр. [10].

“Акт про незалежність України”, прийнятий Верховною Радою республіки 24 серпня 1991 р., відкрив нову добу в історії української державності. Україна відмовилася від участі в діяльності будь-яких міжреспубліканських структур, які можуть загрожувати її суверенітету і дотримувалася дії виключно власних законів [5, с. 290]. Останній крок до незалежності України було зроблено 1 грудня 1991 р., коли відбувся референдум і вибори президента [4, с. 60].

Після проведення референдуму Верховна Рада України 5 грудня 1991 р. прийняла звернення “До парламентів і народів світу”, в якому зазначила: “1 грудня 1991 року народ України вільним волевиявленням підтвердив Акт проголошення незалежності України, схвалений Верховною Радою України 24 серпня цього року. Понад дев'яносто відсотків учасників референдуму висловилися за незалежну Україну... Здійснились віковічні мрії та прагнення одного з найчисленніших народів Європи відродити свою неодноразово руйновану державність... Договір 1922 року про утворення Союзу РСР Україна вважає стосовно себе недійсним і недіючим... Україна буде демократичною, правовою державою і спрямовуватиме свою зовнішню політику на зміцнення миру і безпеки у світі, на активізацію міжнародного співробітництва в розв'язанні екологічних, енергетичних, продовольчих та інших глобальних проблем. Зовнішня політика України буде базуватися на загальноновизнаних принципах міжнародного права.” [25]. Отже, поява незалежної України, за слушним зауваженням М. Рабчука, змінила ситуацію не лише в регіоні, але й у цілій Європі [8].

7 грудня 1991 р. новообраний Президент України Л. Кравчук здійснив перший закордонний візит. Показово, що країною, яку спочатку відвідав український президент була Білорусь [4, с. 60]. 8 грудня 1991 р. в урядовій резиденції “Віскулі” (Республіка Білорусь) відбулися переговори між делегаціями трьох держав (Росія, Україна, Білорусь), у результаті яких була підписана угода, яка де-юре ліквідувала Радянський Союз [17, с. 143]. Коли стало зрозуміло, що Союзу Радянських Соціалістичних Республік більше не існує, то російська делегація на чолі з Б. Єльциним відразу ж запропонувала створити новий видозмінений союз. Однак Л. Кравчук виступив проти такої ініціативи росіян, мотивуючи своє рішення тим, що Україна на референдумі 1 грудня вже визначила свій шлях, і цей шлях – незалежність [17, с. 153–154]. Проте Голова Ради Міністрів України В. Фокін, наводячи економічні аргументи міжреспубліканських зв’язків, зумів переконати Л. Кравчука подумати над новим міждержавним об’єднанням колишніх радянських республік. Білоруська делегація також підтримувала ідею створення нового союзу, хоча і не проявляла активності у переговорах з Україною [17, с. 155–156].

Результатом цих дискусій стало підписання Республікою Білорусь, Російською Федерацією та Україною 8 грудня 1991 р. Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав [26]. У тексті договору зазначалося: “Ми, Республіка Білорусь, Російська Федерація, Україна утворюємо Співдружність Незалежних Держав і гарантуємо розвивати рівноправне і взаємовигідне співробітництво своїх народів і держав у галузі політики, зокрема, координувати зовнішньополітичну діяльність, співпрацювати у формуванні і розвитку спільного економічного простору ...” [26]. Таким чином, перший офіційний візит Президента України до Республіки Білорусь мав важливі геополітичні наслідки для Європейського континенту і в подальшому вплинув на глобальний рівень системи міжнародних відносин у Європі.

Білорусь визнала незалежність України 24 грудня 1991 р. [3, с. 106]. Про це українську сторону у відповідній заяві повідомив спікер білоруського парламенту С. Шушкевич [4, с. 61]. При цьому, як зазначає К. Камишев, з урахуванням того, що і Україна, і Білорусь входили до ініціаторів біловезьких угод, визнання їх незалежності одна одною було автоматично гарантовано 8 грудня 1991 р. [6].

Офіційно дипломатичні відносини між Україною та Республікою Білорусь було встановлено 27 грудня 1991 р. [1, с. 481]. У цей день відбувся обмін нотами з Угодою про встановлення дипломатичних відносин між Республікою Білорусь і Україною [27]. Відповідно до цієї угоди, обидві країни зобов’язалися розвивати подальші двосторонні відносини на основі принципів рівноправності, суверенної рівності, невтручання у внутрішні справи, територіальної цілісності, непорушності державних кордонів, забезпечення захисту основних прав і свобод людини, зокрема, прав національних меншин [27]. Варто зазначити, що Україна разом зі США стали першими державами, які до кінця 1991 р. встановили дипломатичні відносини з Республікою Білорусь, тим самим офіційно визнали її незалежність.

Першим спільним кроком української та білоруської дипломатії була участь 2 лютого 1992 р. делегацій України та Білорусі у засіданні Парламентської асамблеї Ради Європи, присвяченій наслідкам чорнобильської аварії. Дипломати обох країн під час цього візиту у Страсбург (штаб-квартира Парламентської асамблеї Ради Європи) вступили в дискусію з представниками МАГАТЕ, які намагалися довести, що наслідки аварії на ЧАЕС є не такими катастрофічними, як було прийнято вважати. У ході дискусії члени української та білоруської делегацій зробили акцент не на матеріальних збитках, а на катастрофі цілого українського та білоруського народів. Такі аргументи дипломатів виявилися

переконливими і більшість членів ПАРС назвали суто технічні виклади чиновників з МАГАТЕ такими, що не відображають реального масштабу аварії на ЧАЕС. Тим більше, ще пам'ятали про бездіяльність, яку організація проявила безпосередньо після чорнобильської катастрофи [18, с. 77–78].

Одним із ключових завдань, яке стояло перед Україною та Білоруссю на початковому етапі співробітництва, було призначення послів та відкриття дипломатичних представництв у обох країнах. Перший посол України в Республіці Білорусь В. Желіба вручив вірчі грамоти спікеру білоруського парламенту С. Шушкевичу 30 червня 1992 р., відкривши посольство України в Республіці Білорусь. Білоруська сторона в особі посла В. Курашика вручила Україні вірчі грамоти 12 жовтня 1993 р. Таким чином, Республіка Білорусь відкрила своє посольство лише через два роки після визнання України суверенною державою [1, с. 481]. Варто зауважити, що під час процедури вручення вірчих грамот В. Курашиком, відбулася його зустріч з Президентом України Л. Кравчуком, на якій були обговорені основні напрямки двосторонньої співпраці [4, с. 65].

Перший офіційний візит білоруської урядової делегації до України відбувся 16–17 грудня 1992 р. Відтоді було започатковано встановлення політичного діалогу на міжурядовому рівні між двома незалежними державами [3, с. 106]. В ході переговорів між прем'єр-міністром Білорусі В. Кебічем та прем'єр-міністром України Л. Кучмою відбувся обмін думками з широкого кола питань, насамперед, економічного характеру. За підсумками переговорів було підписано 20 міжурядових і міжвідомчих угод. Основні з них стосувалися співпраці в галузі економіки, транспорту, зв'язку, науки і технологій, спільних дій з мінімізації та подолання наслідків Чорнобильської катастрофи [4, с. 63]. Зауважимо, що цей візит білоруської урядової делегації до Києва залишався єдиним двостороннім українсько-білоруським політичним контактом на найвищому рівні впродовж 1991–1994 рр. Це свідчить про недостатній розвиток дипломатичних відносин між Україною і Білоруссю у вказаний час. Основними причинами такої ситуації були гострі внутрішньополітичні проблеми в обох країнах і незначна увага керівництва до зовнішнього співробітництва між колишніми республіками СРСР у нових політичних умовах.

Пріоритетність розвитку двостороннього співробітництва України з країнами-сусідами, зокрема, з Білоруссю було юридично задекларовано у прийнятій 2 липня 1993 р. постанові “Про основні напрями зовнішньої політики України” [28]. Так, згідно документу всі країни за пріоритетністю розвитку двосторонніх відносин ділилися на чотири групи. До першої групи відносилися прикордонні держави, в тому числі й Республіка Білорусь. “Першочерговим завданням, – зазначається в документі, – є укладання повномасштабних договорів про добросусідство і співробітництво з усіма прикордонними державами з метою остаточного підтвердження державних кордонів, що існують, розбудови дружніх і взаємовигідних партнерських відносин. Зовнішньополітичні зусилля мають бути постійно спрямовані на те, щоб прикордонні держави утворювали навколо України надійну смугу миру і стабільності. В цьому контексті кожна прикордонна держава є стратегічним партнером України” [28]. Слід підкреслити, що прийнята постанова “Про основні напрями зовнішньої політики України”, стала наріжним системним елементом загальної концепції українсько-білоруських відносин, складовими частинами якої є окремі (політичні, економічні, культурно-гуманітарні) напрями двостороннього співробітництва.

Упродовж 1994 р. двосторонні українсько-білоруські відносини розвивалися у спільній скоординованій діяльності в рамках міжнародних організацій. Зокрема, у 1994 р. на прохання української сторони, Білорусь підтримала запропоновану Україною кандидатуру І. Гуменного на виборах до складу комітету ООН з

внесків. У цьому ж році Білорусь погодилася кандидатурі від України на виборах до Комісії ООН з прав людини і в Комітет з ліквідації дискримінації стосовно жінок [4, с. 66].

Важливою подією, що мала значний вплив на подальший розвиток політико-дипломатичних відносин між Україною та Білоруссю, були президентські вибори 1994 р. в обох республіках. Синхронне обрання Президентів України та Білорусі (10 липня 1994 р.) сприяло активізації політичних контактів на найвищому рівні. Так, новообраний Президент Білорусі О. Лукашенко у передвиборчій програмі заявив, що відновлення на рівноправній і взаємовигідній основі бездарно знищених зв'язків з державами, що раніше входили до складу СРСР, насамперед з Росією та Україною, є його основною зовнішньополітичною ціллю [29]. Для досягнення цієї мети, зазначається у програмі, президент буде ініціювати та розвивати процеси об'єднання держав, що раніше входили до складу СРСР, і виступатиме проти будь-яких дій, що руйнують цю єдність [29]. Л. Кучма, обраний Президентом України 10 липня 1994 р., у сфері зовнішньої політики керувався принципом багатовекторності і не прагнув до інтеграційних об'єднань зі східними партнерами. Однак, двосторонні відносини з Білоруссю Л. Кучма вважав пріоритетними, здійснивши в 1995 р. офіційний візит у Мінськ. Все це свідчило про політичне зростання активності та динамізм української зовнішньої політики [5, с. 298].

Окремої уваги заслуговує співпраця України та Білорусі у дипломатичній сфері впродовж 1991–1994 рр. в рамках самітів країн СНД. Однак, слід зазначити, що багато держав, у тому числі й Білорусь, не розглядали у перші роки незалежності співпрацю в СНД як міжнародну, а відтак і не сприяли налагодженню ефективного міждержавного політичного діалогу [4, с. 62].

Таким чином, проаналізувавши українсько-білоруські відносини у дипломатичній сфері в 1991–1994 рр., варто наголосити, що основним результатом двостороннього діалогу стало налагодження прямого міждержавного співробітництва, а також поява інститутів дипломатичного представництва в обох республіках. Трансформації, що відбулися в історії України та Білорусі у 1991 р., не спричинили ні внутрішніх конфліктів, ні кризових ситуацій на міждержавному рівні. Внутрішня стабільність України та Білорусі стала основою для виходу обох країн на міжнародну арену, створила умови для політичного діалогу між двома державами. Однак двосторонні дипломатичні контакти були недостатніми для повноцінної українсько-білоруської співпраці. Це пояснюється, в першу чергу, небажанням керівництва України та більшою мірою Білорусі усвідомити геополітичні зміни, що відбулися у 1991 р. на теренах СРСР і, як наслідок, – відсутність активності у розбудові міждержавних відносин. Проте період 1991–1994 рр., попри всю свою неоднозначність, є, безумовно, ключовим у дипломатичному вимірі українсько-білоруських взаємин, оскільки саме тоді було закладено фундамент двостороннього співробітництва у нових політичних реаліях кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Список використаних джерел

1. Чекаленко Л. Зовнішня політика України / Л. Чекаленко. – К. : Либідь, 2006. – 712 с.
2. Дорошко М. С., Шпакова Н. В. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД / М. С. Дорошко, Н. В. Шпакова. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 204 с.
3. Віднянський С. В. Зовнішня політика України в умовах глобалізації / С. В. Віднянський. – К. : Генеза, 2004. – 616 с.
4. Юрчак Д. В. Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений / Д. В. Юрчак. – Витебск, 2012. – 280 с.
5. Марущак М. Й. Історія дипломатії ХХ століття: Курс лекцій / М. Й. Марущак. – Львів, 2003. – 304 с.
6. Камышев К. Международное признание Республики Беларусь / К. Камышев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evolutio.info/content/view/737/113/>.
7. Тихомиров А. Белорусско-украинские отношения в 1991–2009 гг. / А. Тихомиров

[Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/5209/1/tihomirov_2010_trudy.pdf. 8. *Рабчук М.* The Nowhere Nation, або Ці має Україна гісторію? / М. Рабчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdf.kamunikat.org/download.php?item=10689-4.pdf>. 9. *Шадурский В.* Реализация принципа многовекторности в белорусской внешней политике / В. Шадурский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/5210/1/shadurski_2010_trudy.pdf. 10. *Шадурский В.* Внешняя политика Республики Беларусь: поиск оптимальной модели / В. Шадурский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/5129/1/shadurski_2011_trudy.pdf. 11. *Бровко Ю.* Межгосударственное сотрудничество в постсоветском пространстве: правовые основы / Ю. Бровко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.elib.bsu.by/bitstream/123456789/5213/1/brovka_2010_trudy.pdf. 12. *Улахович В.* Концептуальные подходы во внешней политике Республики Беларусь (1991–2002 гг.) / В. Улахович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pism.pl/pdf/Europa%206%20Ulahovich.pdf>. 13. *Снапковский В. Е.* История внешней политики Беларуси / В. Е. Снапковский. – Минск: БГУ, 2013. – 495 с. 14. *Кара-Мурза С. Г.* Куда идем? Беларусь, Россия, Украина / С. Г. Кара-Мурза. – М.: Эксмо, 2009. – 432 с. 15. *Baluk Walenty* System polityczny niepodległej Ukrainy i Białorusi / Walenty Baluk [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dlarynkupracy.umcs.pl/wp-content/uploads/2011/02/wprowadzenie-ukrainal.pdf>. 16. *Lewkowicz Lukasz* Geografia historyczna, polityczna i ekonomiczna Białorusi i Ukrainy / Lukasz Lewkowicz [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dlarynkupracy.umcs.pl/wp-content/uploads/2011/02/wprowadzenie-ukrainal.pdf>. 17. *Кравченко П.* Беларусь на распутье. Записки дипломата и политика / П. Кравченко. – М.: Время, 2006. – 456 с. 18. *Зленко А. М.* Дипломатія і політика. Україна в процесі динамічних геополітичних змін / А. М. Зленко. – Харків: Фоліо, 2003. – 559 с. 19. *Голубець М. А.* Біловезька зустріч, напередодні та опісля / М. А. Голубець. – Львів: Монускрипт, 2011. – 85 с. 20. *Декларація* про державний суверенітет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>. 21. *Декларація* Верховного Совету Республики Беларусь от 27.07.1990 № 193-XII “О государственном суверенитете Республики Беларусь” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic64/text254.htm>. 22. *Договір* між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/112_011. 23. *Протокол* про консультації між Міністерством закордонних справ Української Радянської Соціалістичної Республіки і Міністерством закордонних справ Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112_012. 24. *Протокол* про обмін Грамотами про ратифікацію Договору між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/112_011. 25. *Звернення* Верховної Ради України до парламентарів і народів світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1927-12>. 26. *Угода* про створення Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_077. 27. *Нота* от 27 декабря 1991 г. “Соглашение об установлении дипломатических отношений между Республикой Беларусь и Украиной” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby/mdogov/megd4660.htm>. 28. *Постанова* Верховної Ради України Про основні напрями зовнішньої політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3360-12>. 29. *Тезиси* программы кандидата в Президента Республики Беларусь А. Лукашенко “Отвести народ от пропасти” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bsu-lyceum.livejournal.com/9949.html>.

Степан Василюшин

ДИПЛОМАТИЧЕСКИЕ ОТНОШЕНИЯ УКРАИНЫ И РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В 1991–1994 ГГ.

В статье автор раскрывает украинско-белорусские дипломатические отношения в течение 1991–1994 гг. Основное внимание сконцентрировано на переходе к полноценному межгосударственному сотрудничеству, а также на процессах становления дипломатического представительства в обеих странах.

Ключевые слова: Украина, Республика Беларусь, дипломатические отношения, договор, внешняя политика.